

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ МІЖ РІВНЯМИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Людмила Олейнікова,
*доктор економічних наук, старший науковий
співробітник, завідувач відділу ДННУ
«Академія фінансового управління»
ID ORCID: 0000-0001-8204-4434*

Проаналізовано точки зору науковців щодо конкурентоспроможності; теоретико-методичні підходи до визначення конкурентоспроможності, конкурентоспроможності підприємства, регіону та держави. Визначено взаємозв'язок між рівнями конкурентоспроможності. Виокремлено основні види та фактори конкурентоспроможності при її визначенні, враховано рівні інноваційного розвитку та конкуренції; відображено вплив діяльності учасників ринку та терміни досягнення конкурентних переваг на ньому. Обґрунтовано характеристики конкурентоспроможності продукції, технології, підприємства, регіону та держави.

Ключові слова: конкурентні переваги, конкуренція, взаємозв'язок, конкурентоспроможність, держава, регіон, технологія, продукція, фактори

Постановка проблеми. Оцінка Індексу глобальної конкурентоспроможності відбувається з урахуванням набору інституцій та економічної політики, він заснований на комбінації загальнодоступних статистичних даних та результатів опитування керівників компаній.

Напрямок інституції оцінює: безпеку (рівень організованої злочинності, статистики вбивств, небезпеку тероризму, ефективність органів правопорядку); соціальні гарантії; рівновагу управління (прозорість бюджету, незалежність судової системи, ефективність правової бази при зміні регулювання, свобода преси); результативність державного сектору (тягар державного регулювання, ефективність законодавчої бази при врегулюванні суперечок, електронні послуги); прозорість (прояви корупції); захист прав власності (захист прав власності, захист інтелектуальної власності, якість управління земельними ресурсами); корпоративне управління (ефективність стандартів аудиту та бухгалтерського

обліку, врегулювання конфлікту інтересів, розвинутість корпоративного управління); наступність урядування. Слід зазначити, що для цей напрям має також допоміжні компоненти: одна половина спрямована на оцінку адаптивності уряду (стабільність політики, адаптованість законодавчої бази до цифрових моделей управління, наступність у політиці та довгострокове планування), а інша — на стійкість (регулювання енергоефективності, регулювання відновлюваної енергії, діючі договори, що стосуються захисту довкілля). Тож актуальними є дослідження, які врахують взаємозв'язок різних рівнів конкурентоспроможності.

Результати. Встановлено, що О. Масляева дотримувалася думки, що під конкурентоспроможністю слід розуміти спосіб досягнення успіху у визначеній сфері діяльності завдяки змаганню на ринку, можливість досягнення лідруючих позицій на ринку протягом визначеного періоду, мотивації щодо здій-

снення діяльності, досягнення конкурентних переваг та бажаних результатів. На думку науковця, основними рівнями конкурентоспроможності є підприємство, регіон, країна, товар, технологія. У дослідженні також було зазначено, що конкурентоспроможність країни залежить від впливу економічних, політичних, фінансових, демографічних, соціальних факторів і характеризується зміцненням позицій на внутрішньому та зовнішньому ринках. Поряд з цим конкурентоспроможність підприємств пов'язана з можливістю підприємства використовувати конкурентні переваги, зміцнювати позицію на ринку, раціонально формувати, розподіляти ресурси, шукати способи покращення діяльності; конкурентоспроможність галузі визначається ефективністю діяльності групи підприємств, їх змогою задовольнити існуючий попит на ринку шляхом виробництва якісних товарів з метою зміцнення конкурентного потенціалу. Перевагою проаналізованого підходу є розподіл конкурентоспроможності за різними рівнями та визначення характерних рис для кожного рівня [1].

Дослідники П. Бечко та Я. Голобородько стверджували, що конкурентоспроможність залежить від дій органів державної влади, політичного устрою в країні, рівня фінансової стабільності, що здійснює вплив на динаміку впровадження сучасних технологій, якість продукції та попит на неї на міжнародному ринку. Водночас, науковці робили акцент на тому, що конкурентоспроможність виникає в процесі функціонування суб'єкта господарювання, що дає змогу організувати їх діяльність, налагодити процес стратегічного планування та задовольнити потреби споживачів. На нашу думку, позитивною рисою проаналізованого підходу є те, що конкурентоспроможність розглянуто як вплив підприємств на охоплені ринки збуту продукції заради збереження позицій, захисту від впливу конкурентів [2].

Цікавої думки дотримувалися А. Маренич та І. Астахова, адже пов'язували

поняття «конкурентоспроможність» з аналізом виробничо-господарської діяльності підприємства, фінансової стійкості, ділової активності, оцінкою рівня забезпеченості фінансовими ресурсами, що сприяє визначенню переваг підприємства над конкурентами. Тобто, автори зосередили увагу на дослідженні рівня ефективності функціонування підприємства, визначенні сильних сторін з метою зміцнення конкурентних позицій, що слід віднести до переваг проаналізованого підходу [3, 23–27].

Науковець І. Чорнодід запропонував поняття конкурентоспроможності національної економіки і розглянув традиційний та інноваційний підходи до його розуміння. У традиційному підході було визначено вплив екзогенних факторів, рівень фінансового забезпечення, можливість покращення добробуту населення, особливості функціонування окремих суб'єктів господарювання. Поряд з цим, інноваційний підхід до визначення сутності конкурентоспроможності мав такі ознаки: вплив ендегенних факторів; рівень економічної безпеки; впровадження інновацій у діяльність підприємства; досягнення бажаного результату. Отже, зауважимо, що конкурентоспроможність є здатністю господарюючих суб'єктів до підтримки конкурентної боротьби на належному рівні шляхом створення сприятливих умов з боку державної влади з метою підвищення рівня добробуту населення, зміцнення економічної безпеки підприємств, відновлення інноваційної активності. На нашу думку, перевагою вищезазначеного підходу є виокремлення факторів конкурентоспроможності та врахування, при її визначенні, рівня інноваційного розвитку та конкуренції. Утім, науковці не визначили вплив факторів ринкового середовища на процес конкурентної боротьби [4, 57–58].

Підходи вчених розглянула також В. Лозинська і дійшла висновку, що конкурентоспроможність визначається здатністю суб'єкта господарювання до досягнення бажаного результату, задо-

волення існуючих потреб. Науковеу зробила акцент на дослідженні конкурентоспроможності саме підприємств, визначенні ефективності їх господарської діяльності, що впливає на асортимент та якість продукції, використання сучасних технологій і дає змогу вести боротьбу на ринку. Зауважимо, що перевагою наведеного визначення є те, що І. Лозинська враховала вплив чинників ринкового середовища на утримання конкурентних позицій, визначила параметри конкурентоспроможності, необхідність контролю та регулювання, прогнозування рівня конкурентоспроможності, а також з'ясувала доцільність підвищення ефективності виробництва підприємств як способу виходу з кризового стану [5, 204–207].

Досить цікавою думки щодо визначення сутності поняття «конкурентоспроможність» дотримувалася Н. Вандяк, яка у своєму дослідженні визначила об'єкт та суб'єкт конкурентоспроможності, виокремила основні види, а саме: конкурентоспроможність держави, товару, виробництва, підприємства. Відповідно, до суб'єктів конкурентоспроможності було віднесено товаровиробників; об'єктом є країна, галузь, підприємство [6, 14–29]. Окрім того, кожен вид конкурентоспроможності трактувався так: під конкурентоспроможністю товару було визначено якість, ціну, технічні характеристики продукції, що дає змогу задовольнити інтереси покупців; конкурентоспроможність організації визначається через ефективність діяльності господарюючих суб'єктів та формування їх переваг порівняно з іншими підприємствами; можливість певної галузі отримувати прибутки порівняно з іншими галузями залежить від організаційних, економічних умов щодо виробництва продукції та визначається рівнем конкурентоспроможності; здатність держави реалізовувати товари, на міжнародному ринку, вищої якості та нижчої ціни, підтримувати рівень конкурентної боротьби заради отримання прибутку також залежить від рівня конкурентос-

проможності. На нашу думку, перевагою проаналізованої дефініції є те, що при визначенні конкурентоспроможності виокремлено її основні види, враховано діяльність учасників ринку, термін досягнення конкурентних переваг, проте не досліджено вплив ризиків, не з'ясовано сильні та слабкі сторони підприємства, розмір очікуваного економічного ефекту від зростання конкурентної боротьби, наявні позиції на ринку, що здійснює вплив на покращення показників у майбутньому.

Слід зазначити, що дослідження конкурентоспроможності лише на рівні окремо взятого суб'єкта господарювання або товару не забезпечує всебічного розгляду під час оцінки, наприклад, галузі економіки. Аналіз конкурентоспроможності на рівні галузей та секторів економіки, на нашу думку, є ключовим під час визначення проблем конкурентних переваг та дає змогу враховувати об'єктивні передумови конкурентоспроможності окремих товарів, підприємств та економік у цілому, що не є видимими на мікро- та макро-рівні. Важливим елементом виступає структура галузей, кластеризація за галузевою та регіональною ознаками, а також процеси формування нових конкурентоспроможних галузей і втрата конкурентних переваг уже існуючих.

У своїх дослідженнях Л. Чобаль також детально розглянула рівні конкурентоспроможності, визначила взаємозв'язки між ними, досить ґрунтовно проаналізувала особливості галузевої конкурентоспроможності [7, 289–293].

Висновки. Спираючись на дослідження вчених, можна дійти таких висновків: основою конкурентоспроможності продукції є якість товару, яка має відповідати потребам ринкового середовища протягом визначеного періоду, задовольняти попит усе більшої кількості споживачів; конкурентоспроможність підприємства залежить від раціональності господарської діяльності, рівня прибутковості, ресурсного потенціалу, задоволення потреб клієнтів;

особливістю регіональної конкурентоспроможності є те, що враховується взаємодія підприємства з конкурентами, постачальниками, покупцями та визначаються конкурентні переваги одного регіону порівняно з іншими; основними ознаками конкурентоспроможності країни є внутрішні та зовнішні джерела фінансування, рівень інтелектуального капіталу, чинники впливу, напрями використання

ресурсів, упровадження інновацій; ефективність національної економіки визначається конкурентоспроможністю галузей, рівнем їх привабливості, тобто ефективністю функціонування груп підприємств, що також сприяє залученню інвестицій у галузь, розвитку найбільш продуктивних з них. ●

Список використаних джерел / List of references

1. Masliaieva, O. O. (2011). «The Economic Essence of the Competitiveness Category: Definition and Systematization». *Efektivna Ekonomika*. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=737>.
2. Bechko P. K. & Holoborodko Ya. O. (2015). «The Theoretical Foundations of the Essence of Economic Categories «Competition» and «Competitiveness». *Efektivna Ekonomika*. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4191>.
3. Marenych A. & Astakhova Y. (1996). «Managing the Competitiveness of an Enterprise». *Business Inform*, 5, 23–27.
4. Chornodid I. S. (2012). «The Theoretical Foundations of the Essence of Competitiveness of the National Economy». *Formation of Market Relations in Ukraine: Collection of Scientific Papers 6 (133)*, 52–58.
5. Lozynska I. V. (2014). «Modern Approaches to Product Competitiveness Formation in the Field of Meat and Dairy Cattle Breeding». *Business Inform*, 4, 203–208.
6. Vandiak N. P. (2004). *Competitiveness of Sugar Beet Industry Produce and the Strategy for its Improvement (Dissertation for the Degree of Candidate of Economic Sciences)*. Ternopil: Ternopil Academy of National Economy.
7. Chobal L. Iu. (2011). «Theoretical Principles of Research of a Particular Branch Competitiveness». *Scientific Bulletin of NLTU*, 21 (18), 289–294.

Надійшла до редакції 21.03.2022 року

Oleinikova L. Relationships between competitiveness levels. It was established that the actualization of competitiveness as a category applicable to national economies took place in the late 80s of the twentieth century, foremost, it was due to the rapid development of globalization processes, where the dynamics of competitive relations, the rapid transition from price to non-price competition, the construction of competitive advantages on knowledge and innovation, the inability to record competitive advantages for a long time became the basis.

It is proved that the main levels of competitiveness are the enterprise, region, country, product, technology. Furthermore, it is determined that the competitiveness of enterprises is associated with the ability of the enterprise to use competitive advantages, strengthen its market position, rationally form, distribute resources, investigate how to improve activities and competitiveness of the industry is determined by the efficiency of the group of enterprises, their ability to meet the existing demand in the market by producing high-quality goods in order to strengthen competitive potential. It is proved that the priority of the analysed approach is the distribution of competitiveness at different levels and the definition of characteristics for each level.

The points of view of scientists on competitiveness, theoretical and methodological approaches to determining the competitiveness, competitiveness of the enterprise, region, and state are analysed, the relationship between the levels of competitiveness is determined. The main types and factors of competitiveness in its determination are distinguished, the levels of innovative development and competition are considered, the influence of the activities of market participants and the timing of achieving competitive advantages on it are reflected.

Keywords: Competitive advantages, competition, interconnection, competitiveness, state, region, technology, products, factors